

**Uchwała Nr XXXVIII/318/2017**  
**Rady Miejskiej w Opatowie**  
**z dnia 28 listopada 2017 roku**

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii**  
**w Gminie Opatów na lata 2018-2022**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875 ) oraz art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2017 r. poz. 783 z późn. zm. ) Rada Miejska w Opatowie uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się „Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Opatów na lata 2018-2022 ” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały zleca się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów.

§ 3

1. Uchwała podlega ogłoszeniu poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miasta i Gminy w Opatowie.
2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący  
Rady Miejskiej w Opatowie

  
/mgr Jacek Cheba /

Załącznik  
do Uchwały Nr XXXVIII/318/2017  
Rady Miejskiej w Opatowie  
z dnia 28 listopada 2017 roku

## I. WSTĘP

### **Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Opatów na lata 2018-2022.**

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2017 r. poz. 783) nakłada na gminy obowiązek przeciwdziałania zjawisku narkomanii.

Do zadań gminy należy:

- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem,
- udzielenie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo - rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo wychowawczych i socjoterapeutycznych,
- wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii,
- pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontaktu socjalnego.

Na terenie gminy Opatów zrealizowano diagnozę problemów społecznych mającą na celu poznanie obszarów, które wymagają podjęcia działań a składającą się z 5 etapów:

- przygotowanie narzędzi badawczych – kwestionariuszy ankiet
- przeprowadzenie badań na grupie mieszkańców (200 osób), uczniów (273 osoby) oraz sprzedawców napojów alkoholowych (20 osób)
- zebranie i zakodowanie danych
- analiza i interpretacja wyników badań oraz sporządzenie wniosków i podsumowania badań
- przygotowanie rekomendacji do działań w zakresie profilaktyki.

Wyniki badań i spostrzeżenia pozwoliły wskazać obszary do rozwoju, a w konsekwencji zaproponować wprowadzenie środków naprawczych, które będą możliwie najdokładniej odpowiadać potrzebom gminy Opatów w zakresie szeroko pojętej jakości życia w której zawiera się m. in. budowanie profilaktyki zagrożeń społecznych.



## **II. METODOLOGIA BADAŃ**

### **2.1 Cele i problematyka badawcza**

W celu zdiagnozowania zagrożeń społecznych na terenie gminy Opatów przeprowadzono badania ankietowe, które objęły trzy wybrane grupy: mieszkańców, uczniów oraz sprzedawców napojów alkoholowych.

Celem przeprowadzonych badań była eksploracja (zapoznanie się z podjętą tematyką) i opis (zidentyfikowanie rzeczywistości – „stanu jak jest”) wybranych problemów społecznych występujących na terenie gminy. Obszary badawcze dotyczyły kwestii takich jak: zjawisko przemocy, agresji, używek oraz sytuacja społeczno-rodzinna, a także problematyka alkoholowa.

Na potrzeby tego programu zostaną zaprezentowane wyniki badań dotyczące narkotyków i używek.

### **2.2. Próba badawcza**

W badaniach wzięli udział:

- mieszkańcy gminy – 200 osób; dobór próby był losowy
- uczniowie szkół z terenu gminy – 273 osoby; dobór próby był celowy
- sprzedawcy napojów alkoholowych prowadzący działalność handlowo-usługową

na terenie gminy – 20 osób; dobór próby był celowy.

### **2.3. Metoda, technika i narzędzia**

Badania zostały przeprowadzone zgodnie z metodologią ilościową, metodą sondażu, przy użyciu techniki ankiety oraz autorskich kwestionariuszy, które służyły jako narzędzia badawcze. W ankietach pojawiły się pytania zamknięte jednokrotnego i wielokrotnego wyboru oraz pytania otwarte i półotwarte. Zestawienie pytań w kwestionariuszach było zaplanowanym działaniem badawczym wykorzystanym w celu uzyskania kompleksowego „obrazu” eksplorowanych zagadnień.

### **2.4. Organizacja i przebieg badań**

Kwestionariusze ankiety wypełniane były samodzielnie przez badanych, co ma niebagatelną rolę w przypadku badania opinii. Respondentom udzielono informacji o całkowitej anonimowości oraz zasadach uzupełniania przygotowanych kwestionariuszy. Mieszkańcy i sprzedawcy zostali przebadani za pomocą ankiety w formie papierowej (metoda PAPI – Paper & Pen Personal Interview), natomiast uczniowie za pomocą kwestionariusza internetowego (metoda CAWI – Computer-Assisted Web Interview) – ankieta przeprowadzona przy pomocy oprogramowania, które pozwala użytkownikom na gromadzenie i analizę odpowiedzi udzielonych przez osoby badane.

Dane zostały zebrane w czerwcu 2017 roku.

### III. BADANIA WSRÓD MIESZKAŃCÓW

#### 3.1. Analiza zebranych wyników

Kwestionariusz ankiety dla mieszkańców rozpoczął się od pytań metryczkowych dotyczących dwóch kategorii: płeć i wiek. Tabela 1 przedstawia rozkład osób badanych ze względu na płeć, z kolei Tabela 2 – na wiek.

Odpowiedź	%	Liczba
kobieta	65%	130
mężczyzna	35%	70

Tabela 1. Rozkład osób badanych ze względu na płeć.

W badaniu wzięło udział 200 dorosłych mieszkańców, wśród nich większość stanowiły kobiety – 65%, natomiast mniejszość – mężczyźni – 35%.

Odpowiedź	%	Liczba
18-30 lat	40%	79
31-40 lat	18%	37
41-50 lat	16%	32
51-60 lat	24%	49
powyżej 61 lat	2%	3

Tabela 2. Rozkład osób badanych ze względu na wiek.

Dane umieszczone w powyższej tabeli wskazują na to, iż najliczniejszą grupą badanych byli mieszkańcy w wieku 18-30 lat (40%), kolejno – 51-60 lat (24%), mniej liczni – badani w wieku 31-40 lat (18%) i 41-50 lat (16%). Najmniej ankietowanych było wśród osób powyżej 61 roku życia (2%).

Badanie opinii rozpoczęto od tematyki subiektywnego poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców gminy. Tabela 3 przedstawia uzyskane wyniki na pytanie: „Czy w swoim najbliższym otoczeniu czuje się Pan/i bezpiecznie?”

Odpowiedź	%	Liczba
tak	83%	167
nie	17%	33

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy w swoim najbliższym otoczeniu czuje się Pan/i bezpiecznie?”



Analizując powyższą tabelę dostrzega się, iż zdecydowana większość badanych, bo aż 83% zadeklarowało, że czuje się bezpiecznie w swoim najbliższym otoczeniu, a przeciwnego zdania było pozostałe 17% ankietowanych mieszkańców.

Następnym zagadnieniem podjętym w ankiecie dla mieszkańców był temat używek. Przed badanymi postawiono pytanie o następującej treści: „Które z poniżej wymienionych to Pana/i zdaniem używki?” Otrzymane wyniki przedstawiono w tabeli i za pomocą opisu.

Odpowiedź	%	Liczba
papierosy	63%	126
alkohol	73%	147
narkotyki	94%	189
dopalacze	88%	177
inne	6%	12

Tabela 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Które z poniżej wymienionych to Pana/i zdaniem używki?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 200 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).

Zdaniem respondentów używki to: narkotyki – 94% wszystkich odpowiedzi, dopalacze – 88%, alkohol – 73%, papierosy – 63% i inne – 6%. W ostatniej kategorii badani zawarli odpowiedzi takie jak: kawa, marihuana, słodczyce, tabaka, LSD i leki w dużych ilościach.

Kolejno zapytano mieszkańców o to, czy według nich używki są szkodliwe dla zdrowia.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	92%	184
nie	6%	12
nie mam zdania	2%	4

Tabela 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy według Pana/i używki są szkodliwe dla zdrowia?”

Zgodnie z rozkładem odpowiedzi zdecydowana większość ankietowanych (92%) stwierdziła, iż zgadza się z tezą, że używki są szkodliwe dla zdrowia, natomiast przeciwnego zdania było 6% badanych, a 2% oznajmiło, że nie ma zdania w podjętej kwestii.

Następne pytanie skierowane do badanych mieszkańców brzmiało: „Czy używki są łatwo dostępne dla osób niepełnoletnich na terenie Pana/i miejscowości?” Uzyskane odpowiedzi zaprezentowano w Tabeli 11 i załączonym opisie.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	62%	122
nie	11%	23
nie mam zdania	27%	55

Tabela 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy używki są łatwo dostępne dla osób niepełnoletnich na terenie Pana/i miejscowości?”

Ponad połowa badanych (62%) wskazała, iż używki są łatwo dostępne dla osób niepełnoletnich na terenie ich miejscowości, z kolei ze stwierdzeniem tym nie zgodziło się 11% ankietowanych, a pozostałe 27% nie podało konkretnego stanowiska w badanej kwestii (odpowiedź: nie mam zdania).

Badanych zapytano również o to, dlaczego osoby niepełnoletnie nie powinny korzystać z używek. Otrzymano 165 różnych odpowiedzi, a najczęściej pojawiającymi się były stwierdzenia z kategorii takich jak: szkodliwość dla zdrowia fizycznego i psychicznego, szybkie uzależnienie, zaburzenia rozwoju, młody wiek, nieświadomość konsekwencji zażywania i brak kontroli nad swoimi czynami, wywoływanie zachowań agresywnych i przemocowych, niebezpieczeństwo przedawkowania mogące skończyć się śmiercią, otępienie, niszczenie swojej przyszłości i utrata sensu życia, demoralizacja. Ponadto pojedyncze osoby wskazały na przyczyny takie jak: używki są dla starszych, nikt nie powinien z nich korzystać, szkodzą opinii w środowisku i wciągają w nieodpowiednie towarzystwo oraz powodują ubóstwo. Dwie osoby zaznaczyły, że nie mają zdania w badanej kwestii. Kolejność odpowiedzi wymieniona została zgodnie z częstotliwością występowania.

Następnym pytaniem otwartym, jakie postawiono przed badanymi było: „Czym według Pana/i są uzależnienia?” Otrzymano 141 odpowiedzi, które zakwalifikowano do kategorii takich jak: niezdolność do życia bez konkretnej używki bądź czynności, utrata kontroli nad zażywaniem określonego środka lub wykonywaniem czynności, silna potrzeba wykonywania jakiejś czynności lub zażywania jakiejś substancji, nałóg, chęć ciągłego stosowania substancji szkodliwych, choroba, przyzwyczajenie do czegoś, zażywanie dużej



ilości używek (alkohol, narkotyki, papierosy), niemoc w odstawieniu danej rzeczy, coś złego/szkodliwego dla zdrowia, brak zajęcia i pasji. Pojedyncze osoby wskazały również na: brak celu i perspektyw, głupotę, przestępstwo, coś, co muszą znosić ludzie, którzy nie powinni, zagrożenie życia, brak racjonalnego podejmowania decyzji, kalectwo, brak możliwości zapanowania samemu nad nałogiem, zjawisko, które występuje w coraz większej skali i powoduje agresję. Podobnie jak w przypadku wcześniejszego pytania, kolejność odpowiedzi wymieniona została zgodnie z częstotliwością występowania. Część badanych (59 osób) nie udzieliła żadnej odpowiedzi na postawione pytanie.

Kolejne pytanie skierowane do badanych dotyczyło znajomości przez nich instytucji wspierających rodzinę w trudnych sytuacjach. Odpowiedzi przedstawiono poniżej.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	58%	116
nie	42%	84

**Tabela 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy zna Pan/i instytucje, które wspierają rodzinę w trudnych sytuacjach?”**

Wśród uzyskanych odpowiedzi 58% było twierdzących, co oznacza, że ankieterzy, którzy ich udzielili znają instytucje wspierające rodzinę w trudnych sytuacjach. Tu najczęściej pojawiały się takie jak: ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, Caritas, Polski Czerwony Krzyż, domy pomocy społecznej, domy samotnej matki, PEFRON, fundacje, ośrodki terapeutyczne, domy dla bezdomnych, policja. Pozostałe 42% odpowiedzi wskazuje na brak znajomości owych instytucji przez badanych.

Następnie zapytano mieszkańców gminy o to czy korzystają z pomocy świadczonej przez różne instytucje wspierające rodzinę, a jeśli tak to z jakiej.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	7%	14
nie	93%	186

**Tabela 8. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy korzysta Pan/i z pomocy świadczonej przez różne instytucje wspierające rodzinę?”**

Z pomocy świadczonej przez instytucje wspierające rodzinę korzysta 7% ankietowanych mieszkańców, a pomoc ta to: świadczenia z opieki społecznej i KRUS-u oraz Caritasu. Pozostałe 93% badanych zadeklarowało, iż nie korzysta z żadnej pomocy we wskazanym zakresie.

Kolejne pytanie jakie zadano ankietowanym w celu zbadania sytuacji panującej w ich otoczeniu dotyczyło występowania problemów społecznych na terenie gminy.

Odpowiedź	%	Liczba
przestępczość	23%	45
agresja/przemoc	33%	64
uzależnienia	53%	103
bezrobocie	79%	154
ubóstwo	36%	70
rozwoły	22%	43
inne	2%	4

Tabela 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Jakie problemy społeczne występują najczęściej na terenie Pana/i gminy?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 200 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).

Zdaniem mieszkańców najczęściej występującym problemem społecznym jest bezrobocie – 79% odpowiedzi, kolejno uzależnienia – 53%, ubóstwo – 36%, agresja/przemoc – 33%, przestępczość – 23%, rozwody – 22%, inne – 2% i tu pojawiły się odpowiedzi takie jak: alkoholizm w rodzinach oraz brak problemów.

Ostatnim pytaniem skierowanym do mieszkańców było: „Do kogo zwróciłby/aby się Pan/i w trudnej sytuacji?” Zebrane dane umieszczono w Tabeli 10 i poniższym opisie.

Odpowiedź	%	Liczba
do kogoś z rodziny/znajomych	67%	129
do księdza	11%	22
do instytucji, np. ośrodek pomocy społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie itp.	37%	71
do kogoś innego	4%	7
do nikogo	10%	19



**Tabela 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Do kogo zwróciłby/aby się Pan/i w trudnej sytuacji?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 200 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).**

Jak wynika z danych w tabeli zdecydowana większość ankietowanych wskazała, iż w trudnej sytuacji zwróciłaby się do kogoś z rodziny lub znajomych – 67% odpowiedzi, do instytucji takich jak np. ośrodek pomocy społecznej czy powiatowe centrum pomocy rodzinie – 37%, do księdza – 11%, do zaufanej osoby, kolegi, dziewczyny, nauczyciela lub psychologa (odpowiedzi z kategorii: do kogoś innego) – 4%. Część badanych – 10% – zadeklarowała, iż do nikogo nie zwróciłaby się w trudnej sytuacji.

### **3.2 Interpretacja, wnioski i podsumowanie badań**

Na podstawie analizy wyników przeprowadzonych badań sporządzono ich interpretację i dokonano wnioskowania. Poniżej przedstawiono główne spostrzeżenia, które z kolei pozwoliły na podsumowanie podjętych działań badawczych.

- W badaniu wzięło udział 200 dorosłych mieszkańców, wśród nich większość stanowiły kobiety – 65%, natomiast mniejszość – mężczyźni – 35%.
- Najliczniejszą grupą badanych byli mieszkańcy w wieku 18-30 lat (40%), kolejno – 51-60 lat (24%), mniej liczni – badani w wieku 31-40 lat (18%) i 41-50 lat (16%). Najmniej ankietowanych było wśród osób powyżej 61 roku życia (2%).
- 83% badanych zadeklarowało, że czuje się bezpiecznie w swoim najbliższym otoczeniu, co jak najbardziej może warunkować poczucie zadowolenia mieszkańców gminy. Przeciwnego zdania było pozostałe 17% ankietowanych, a zatem zdecydowana mniejszość.
- 52% badanych stwierdziło, iż zna osoby, które stosują agresję względem innych, pozostałe 48% ankietowanych wskazało, że takowych osób nie zna.
- Respondenci najczęściej udzielali więcej niż jednej odpowiedzi na pytanie „Co zrobiłby/aby Pan/i będąc świadkiem agresywnego zachowania?” i tak 55% wszystkich odpowiedzi stanowiło stwierdzenie: wezwałbym/abym Policję/Straż Miejską, 46% – próbowałbym/abym załagodzić sytuację, 12% – poinformowałbym/abym kogoś innego, 8% – nie zareagowałbym/abym. Jak wynika z przedstawionych odpowiedzi, zdecydowana większość mieszkańców gminy deklaruje aktywną postawę w sytuacji zetknięcia się ze zjawiskiem agresji.

- Wśród najczęściej pojawiających się przejawów agresji – według badanych – znajdują się: bicie – 89% wszystkich odpowiedzi, kopanie i wyzywanie – po 79%, niszczenie cudzych rzeczy – 71%, próby wyłudzenia pieniędzy – 63%, niszczenie mienia wspólnego – 62%, wyśmiewanie – 61%, plucie – 53%, przeklinanie – 45%, inne – 2%. W ostatniej kategorii pojawiły się odpowiedzi takie jak: poniżanie, obgadywanie, znęcanie psychiczne lub fizyczne oraz przemoc psychiczna. Wskazane odpowiedzi świadczą o szerokim pojmowaniu pojęcia agresji i jej przejawów, a wnioskuje się to na podstawie stwierdzeń znacznie wykraczających poza schematyczne rozumienie badanej kwestii – nie ograniczenie jej wyłącznie do wymiaru fizycznego (np. bicie, kopanie, plucie).

- Zdaniem mieszkańców gminy do agresji najczęściej dochodzi na ulicy – 85% wszystkich odpowiedzi, w domu – 48%, w miejscu pracy – 18%, w innych miejscach: szkoły, kluby/puby, parki, przystanki/stacje, stadiony, imprezy czy komisariat policji – 13%. Zjawisko agresji nie zostało zaobserwowane przez 2% badanych.

- Na pytanie otwarte: „Czym według Pana/i jest przemoc?” otrzymano 147 różnych odpowiedzi mieszczących się w kategoriach takich jak: agresja, znęcanie psychiczne i fizyczne, nękanie, bicie, plucie, krzywdzenie innych ludzi lub zwierząt, złe zachowanie wobec innych, wywieranie negatywnego wpływu na innych, atakowanie słabszych, upokarzanie/poniżanie innych, naruszanie dóbr osobistych/mienia innych ludzi, brak kontroli emocjonalnej, coś okrutnego. Ponadto pojawiły się również pojedyncze odpowiedzi takie jak: choroba psychiczna, używki czy brak wychowania. Podobnie jak w przypadku pytania o przejawy agresji, także w tym łatwo dostrzec szerokie rozumienie badanego pojęcia.

- Rodzaje przemocy, jakie są znane ankietowanym wskazane zostały za pomocą określeń takich jak: fizyczna, psychiczna, bicie, seksualna, wyzywanie, znęcanie się nad innymi, słowna, domowa, cielesna, cyberprzemoc, ekonomiczna, molestowanie, stalking, emocjonalna, agresja, niszczenie mienia wspólnego, rodzinna, poniżanie/upokarzanie, kopanie, gwałt, plucie, popychanie, podpalanie, zastraszanie, wyłudzenie, szantaż, awantury po wypiciu alkoholu i przemoc w szkole. Ponadto otrzymano pojedyncze odpowiedzi, które trudno przyporządkować do wcześniej wymienionych kategorii: przemoc umysłowa, manualna i moralna. Jedna osoba stwierdziła, że nie zna żadnych rodzajów przemocy i również jedna, że są one różne. Jak łatwo zauważyć, w wielu przypadkach pojawiały się tu odpowiedzi zbliżone do tych uzyskanych w pytaniu poprzednim. Konkludując, zarówno



przejawy, definiowanie pojęcia, jak i wskazane rodzaje przemocy często są przez ankietowanych utożsamiane.

- Zdecydowana większość mieszkańców, bo 80% uważa, iż w ich rodzinach nie występuje zjawisko przemocy. Przeciwnie zdanie wyraziło 11% – osoby te stwierdziły z kolei, że przemoc w ich rodzinach jest obecna, natomiast 9% badanych udzieliło odpowiedzi wskazującej na brak stanowiska w sprawie.

- W celu zwiększenia bezpieczeństwa w najbliższym otoczeniu mieszkańców gminy należałoby podjąć działania takie jak: wzrost liczby patroli i wzmożenie skuteczności działań policji oraz straży miejskiej, udoskonalenie monitoringu ulicznego/osiedlowego, edukacja społeczeństwa poprzez kampanie/akcje informacyjne: mówienie o przemocy na forum w celu zwiększenia świadomości konsekwencji i zagrożeń wynikających ze stosowania i doznawania przemocy, w tym również szkolenia, wykłady czy kursy np. samoobrony, rozmowy z rodziną i specjalistami z zakresu psychologii, edukacja, wychowanie i uświadamianie dzieci i młodzieży w szkołach, w tym rozmowy z uczniami na temat przemocy, szybkie reagowanie na przemoc i zawiadamianie o niej odpowiednich służb czy instytucji, uskutecznienie działań pracowników MOPS-u i MOPR-u, zapewnienie ochrony w miejscach publicznych, prowadzenie terapii dla osób agresywnych, resocjalizacja rodzin patologicznych/wyznaczenie kuratorów, wzajemne zaufanie obywateli do siebie i kierowanie się prawdą, zorganizowanie czasu wolnego, zapewnienie pracy, zwiększenie kar dla osób występujących przeciwko prawu, ograniczenie używek, głównie alkoholu, umiejętne rozwiązywanie konfliktów, rozwijanie inteligencji emocjonalnej celem zapanowania nad agresywnymi zachowaniami, doskonalenie policji i innych służb, zaangażowanie Caritasu, unikanie sytuacji prowokujących agresję. Nieliczne osoby wskazały, że nie mają zdania w badanej kwestii – nie wiedzą, jakie działania należałoby podjąć, by zwiększyć bezpieczeństwo, że nie potrzeba wprowadzać takowych działań, bo w ich najbliższym otoczeniu nie występuje zjawisko przemocy, a jedna z ankietowanych zaznaczyła, że w celu zwiększenia bezpieczeństwa, należałoby zamknąć jej męża w więzieniu. Podsumowując, propozycje działań wskazane przez mieszkańców można zaklasyfikować do kilku grup: działania służb i organizacji, rozwój infrastruktury na terenie gminy, edukacja społeczeństwa, doskonalenie umiejętności interpersonalnych.

- Zdaniem respondentów używki to: narkotyki – 94% wszystkich odpowiedzi, dopalacze – 88%, alkohol – 73%, papierosy – 63% i inne – 6%. W ostatniej kategorii badani zawarli odpowiedzi takie jak: kawa, marihuana, słodycze, tabaka, LSD i leki w dużych ilościach.
- Zdecydowana większość ankietowanych (92%) stwierdziła, iż zgadza się z tezą, że używki są szkodliwe dla zdrowia, natomiast przeciwnego zdania było 6% badanych, a 2% oznajmiło, że nie ma zdania w podjętej kwestii.
- 62% badanych wskazało, iż używki są łatwo dostępne dla osób niepełnoletnich na terenie ich miejscowości, z kolei ze stwierdzeniem tym nie zgodziło się 11% ankietowanych, a pozostałe 27% nie podało konkretnego stanowiska w badanej kwestii.
- Najczęściej pojawiającymi się odpowiedziami na pytanie o to, dlaczego osoby niepełnoletnie nie powinny korzystać z używek, były stwierdzenia z kategorii takich jak: szkodliwość dla zdrowia fizycznego i psychicznego, szybkie uzależnienie, zaburzenia rozwoju, młody wiek, nieświadomość konsekwencji zażywania i brak kontroli nad swoimi czynami, wywoływanie zachowań agresywnych i przemocowych, niebezpieczeństwo przedawkowania mogące skończyć się śmiercią, otępienie, niszczenie swojej przyszłości i utrata sensu życia, demoralizacja. Ponadto pojedyncze osoby wskazały na przyczyny takie jak: używki są dla starszych, nikt nie powinien z nich korzystać, szkodzą opinii w środowisku i wciągają w nieodpowiednie towarzystwo oraz powodują ubóstwo. Dwie osoby zaznaczyły, że nie mają zdania w tej kwestii. Opisywane pytanie jest kolejnym przykładem na to, że mieszkańcy gminy w holistyczny sposób traktują zagadnienia z zakresu szeroko pojętych zagrożeń wynikających ze stosowania używek przez młode osoby.
- Na pytanie: „Czym według Pana/i są uzależnienia?” otrzymano 141 odpowiedzi, które zakwalifikowano do kategorii takich jak: niezdolność do życia bez konkretnej używki bądź czynności, utrata kontroli nad zażywaniem określonego środka lub wykonywaniem czynności, silna potrzeba wykonywania jakiejś czynności lub zażywania jakiejś substancji, nałóg, chęć ciągłego stosowania substancji szkodliwych, choroba, przyzwyczajenie do czegoś, zażywanie dużej ilości używek (alkohol, narkotyki, papierosy), niemoc w odstawieniu danej rzeczy, coś złego/szkodliwego dla zdrowia, brak zajęcia i pasji. Pojedyncze osoby wskazały również na: brak celu i perspektyw, głupotę, przestępstwo, coś, co muszą znosić ludzie, którzy nie powinni, zagrożenie życia, brak racjonalnego podejmowania decyzji, kalectwo, brak możliwości zapanowania samemu nad nałogiem, zjawisko, które występuje w coraz



większej skali i powoduje agresję. Część badanych (59 osób) nie udzieliła żadnej odpowiedzi na postawione pytanie.

- 71% ankietowanych oceniło swoje warunki mieszkaniowe jako dobre, 23% – przeciętne, natomiast 6% – złe.

- Na pytanie „Czy jest Pan/i aktywny/a zawodowo?” 77% badanych odpowiedziało, że tak, natomiast 23%, że nie.

- Najczęstszym problemem mieszkańców gminy jest ciężka choroba – odpowiedź ta stanowiła 33% wszystkich uzyskanych, kolejno alkoholizm – 31%, bezrobocie – 29%, wielodzietność – 21% oraz inne – również 21%, a wśród nich pojawiły się odpowiedzi takie jak: brak perspektyw oraz stwierdzenie, że nie występują żadne problemy.

- 88% badanych wskazało, że w ich rodzinach nie brakuje pieniędzy na bieżące potrzeby, natomiast przeciwnego zdania było 12% spośród osób odpowiadających. Podsumowując więc sytuację finansową dostrzega się dodatnią zależność między badanymi zmiennymi: warunki mieszkaniowe, aktywność zawodowa i dysponowanie pieniędzmi na bieżące potrzeby.

- Na pytanie: „Czym według Pana/i jest ubóstwo?” otrzymano 148 różnych odpowiedzi, które skategoryzowano do grup takich jak: brak pieniędzy na codzienne potrzeby (żywność, ubrania), bieda, niski standard życia, zaniedbanie swojej aktywności zawodowej i wynikający z tego brak stałego zatrudnienia oraz bezrobocie, bezradność/niezaradność życiowa, niemożność zapewnienia potrzeb innych niż podstawowe przy równoczesnej aktywności zawodowej, złe warunki mieszkalne lub brak mieszkania, brak wykształcenia. Ponadto pojawiły się pojedyncze odpowiedzi takie jak: niski poziom inteligencji i emocji (ubóstwo duchowe), niedostatek, chwalenie się pieniędzmi, niedożywione dzieci, brak zapewnienia sobie i bliskim dobrobytu, skutek alkoholizmu, śmieci i brud, coś, czego nikomu nie życzymy. Kilka osób stwierdziło, że nie ma zdania w tym temacie. Interpretacja uzyskanych odpowiedzi jest kolejnym przykładem na to, że mieszkańcy w bardzo szeroki i różnorodny sposób rozumieją opracowywane zagadnienie, czyli ubóstwo. Wskazane odpowiedzi odzwierciedlać mogą obszary do dalszego rozwoju i być wskazówką do działań profilaktycznych.

- 58% badanych zna instytucje wspierające rodzinę w trudnych sytuacjach i tu najczęściej pojawiały się takie jak: ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, Caritas, Polski Czerwony Krzyż, domy pomocy społecznej, domy samotnej matki, PEFRON, fundacje, ośrodki terapeutyczne, domy dla bezdomnych, policja. Pozostałe 42% odpowiedzi

wskazuje na brak znajomości owych instytucji przez ankietowanych. Jak wskazują uzyskane odpowiedzi, ankietowani nie ograniczyli się wyłącznie do możliwości pomocy służb państwowych, wskazali również np. na organizacje pożytku publicznego.

- Z pomocy świadczonej przez instytucje wspierające rodzinę korzysta 7% respondentów, a pomoc ta to: świadczenia z opieki społecznej i KRUS-u oraz Caritasu. Pozostałe 93% badanych zadeklarowało, iż nie korzysta z żadnej pomocy we wskazanym zakresie, wnioskuje się więc, że zdecydowana większość mieszkańców gminy (rodzin) samodzielnie radzi sobie z wypełnianiem swoich funkcji: wychowawczej, ekonomicznej czy opiekuńczej.

- Zdaniem mieszkańców najczęściej występującym problemem społecznym na terenie gminy jest bezrobocie – 79% odpowiedzi, kolejno uzależnienia – 53%, ubóstwo – 36%, agresja/przemoc – 33%, przestępczość – 23%, rozwody – 22%, inne – 2% i tu pojawiły się odpowiedzi takie jak: alkoholizm w rodzinach. Dwie osoby wskazały, że nie dostrzegają żadnych problemów. Ukazanie bezrobocia, jako najczęściej występującego problemu na terenie gminy, wskazuje na dużą potrzebę doskonalenia lokalnego rynku pracy, co – jak można z dużym prawdopodobieństwem domniemać – warunkuje również redukcję innych negatywnych zjawisk, jak np. wspomnianego przez mieszkańców ubóstwa czy przestępczości.

- Zdecydowana większość ankietowanych wskazała, iż w trudnej sytuacji zwróciłaby się do kogoś z rodziny lub znajomych – 67% odpowiedzi, do instytucji takich jak np. ośrodek pomocy społecznej czy powiatowe centrum pomocy rodzinie – 37%, do księdza – 11%, do zaufanej osoby, kolegi, dziewczyny, nauczyciela lub psychologa (odpowiedzi z kategorii: do kogoś innego) – 4%. Część badanych – 10% – zadeklarowała, iż do nikogo nie zwróciłaby się w trudnej sytuacji. Przedstawiony rozkład odpowiedzi wyraźnie wskazuje na fakt, iż to wciąż rodzina stanowi podstawową komórkę społeczną, źródło pomocy i wsparcia w trudnych momentach życia.

#### **IV. BADANIA WSRÓD UCZNIÓW**

##### **4.1 Analiza zebranych wyników**

Kwestionariusz ankiety dla uczniów, podobnie jak w przypadku tego dla mieszkańców, rozpoczął się od pytań metryczkowych, które dotyczyły kategorii takich jak



płeć i klasa. Tabela 11 przedstawia rozkład osób badanych ze względu na płeć, z kolei Tabela 12 – na klasę.

Odpowiedź	%	Liczba
dziewczyna	53%	144
chłopak	47%	129

Tabela 11. Rozkład osób badanych ze względu na płeć.

W badaniu wzięło udział 273 uczniów wśród których większość stanowiły dziewczęta – 53%, natomiast mniejszość – chłopcy – 47%.

Odpowiedź	%	Liczba
IV podstawowa	7%	18
V podstawowa	19%	52
VI podstawowa	22%	61
I gimnazjum	20%	54
II gimnazjum	15%	42
III gimnazjum	17%	46

Tabela 12. Rozkład osób badanych ze względu na klasę.

Dane umieszczone w powyższej tabeli wskazują na rozkład liczebności uczniów w poszczególnych klasach biorących udział w badaniu. Oddziały szkoły podstawowej stanowiły odpowiednio: klasa IV – 7% wszystkich badanych, klasa V – 19%, klasa VI – 22%, natomiast uczniowie szkoły gimnazjalnej: klasa I – 20%, klasa II – 15% i klasa III – 17% .

Badanie opinii uczniów rozpoczęto od tematyki subiektywnego poczucia bezpieczeństwa uczniów w ich szkole. Tabela 13 przedstawia uzyskane wyniki na pytanie: „Czy w swojej szkole czujesz się bezpiecznie?”

Odpowiedź	%	Liczba
tak	82%	223
nie	3%	8
nie mam zdania	15%	42

Tabela 13 . Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy w swojej szkole czujesz się bezpiecznie?”

Analizując powyższą tabelę dostrzega się, iż zdecydowana większość badanych, bo aż 82% zadeklarowało, że czuje się bezpiecznie w swojej szkole, przeciwnego zdania było 3% ankietowanych, z kolei pozostałe 15% stwierdziło, że nie wie (odpowiedź: nie mam zdania).

Kolejno zapytano uczniów o kwestię związaną z problematyką agresji, a dokładnie o to, jakie według nich są przejawy agresji. Rozkład otrzymanych odpowiedzi umieszczono w Tabeli 14.

Odpowiedź	%	Liczba
bicie	61%	166
plucie	29%	79
kopanie	44%	121
wyzywanie	60%	165
próby wyłudzenia pieniędzy	40%	108
niszczenie cudzych rzeczy	34%	93
wyśmiewanie	33%	91
przeklinanie	23%	63
inne	3%	7

Tabela 14. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Jakie Twoim zdaniem są przejawy agresji?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 273 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).

Uczniowie zwykle udzielali więcej niż jednej odpowiedzi, a najczęściej pojawiającymi się były: bicie, wskazane przez 61% uczniów, kolejno wyzywanie – 60%, kopanie – 44%, próby wyłudzenia pieniędzy – 40%, niszczenie cudzych rzeczy – 34%, wyśmiewanie – 33%, plucie – 29%, przeklinanie – 23%, inne – 3%, a w tej kategorii uczniowie wskazali psychiczne znęcanie się.

Uszczegółowiając temat agresji zapytano ankietowanych o to, czy w ich szkole występuje zjawisko agresji. Otrzymane odpowiedzi przedstawiono poniżej.



Odpowiedź	%	Liczba
tak	21%	56
nie	47%	129
nie mam zdania	32%	88

Tabela 15. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy w Twojej szkole występuje zjawisko agresji?”

Respondenci najczęściej udzielali odpowiedzi przeczącej (47%), co oznacza, że zadeklarowali, iż w ich szkole nie występuje zjawisko agresji, z kolei 21% uczniów wyraziło przeciwną opinię, która wskazuje na to, iż uczniowie dostrzegli w szkole agresję. Pozostałe 32% uczniów stwierdziło, że nie ma zdania w badanej kwestii.

Kolejno zapytano ankietowanych o to czy znają osoby, które stosują agresję względem innych. Otrzymane odpowiedzi widnieją w Tabeli 16 i załączonym opisie.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	34%	94
nie	66%	179

Tabela 16. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy znasz osoby, które stosują agresję względem innych?”

Zebrane dane pokazują, że zdecydowana większość ankietowanych, bo 66% nie zna osób, które stosują agresję względem innych, natomiast przeciwne zdanie wyraziło pozostałe 34% uczniów.

Następnym pytaniem jakie wystąpiło w kwestionariuszu ankiety było: „Co robisz, gdy jesteś świadkiem agresywnego zachowania?”

Odpowiedź	%	Liczba
próbuję załagodzić sytuację	31%	85
nie reaguję	12%	32
informuję kogoś dorosłego	57%	156

**Tabela 17. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Co robisz, gdy jesteś świadkiem agresywnego zachowania?”**

Zebrane dane pokazują, że większość ankietowanych będąc świadkiem agresywnego zachowania informuje kogoś dorosłego – odpowiedź wskazana przez 57% uczniów, z kolei 31% badanych zadeklarowało, iż próbuje załagodzić sytuację, a 12% – nie reaguje.

Kolejno zaprezentowane są opinie uczniów na temat tego w jakich miejscach najczęściej dochodzi do agresji. Zebrane dane prezentuje Tabela 18 i poniższy opis.

Odpowiedź	%	Liczba
w szkole	28%	76
w domu	14%	37
na podwórku	46%	125
w innych miejscach	19%	51
nie zaobserwowałem/am nigdzie zjawiska agresji	20%	54

**Tabela 18. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „W jakich miejscach najczęściej dochodzi do agresji?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 273 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).**

W toku ankietowania pojawiły się następujące odpowiedzi: na podwórku – według 46% uczniów, w szkole – według 28%, w domu – według 14%, w innych miejscach takich jak: park, boisko, ulica, przystanek, placówka, pod sklepem, wiele różnych miejsc – łącznie według 19%. Część badanych (20%) zadeklarowała, iż nie zaobserwowała nigdzie zjawiska agresji.

Kolejno zwrócono się do uczniów z prośbą o napisanie, czym według nich jest przemoc. Otrzymane odpowiedzi przyporządkowano do kategorii takich jak: bicie, wyzywanie, kopanie, nękanie, fizyczne bądź psychiczne znęcanie się nad słabszymi, dokuczanie innym, robienie komuś krzywdy, złe zachowanie, agresja względem innych, plucie, poniżanie, przeklinanie/wulgaryzmy, wyłudzenie pieniędzy, brak szacunku do innych, coś złego, zagrożenie, przezywanie, wyśmiewanie się z innych, niszczenie cudzej własności, popychanie, szarpanie, naruszanie dóbr osobistych i prywatności innych osób, groźby, brak szacunku do innych, nieświadome działanie pod wpływem środków odurzających, narzucanie swojego zdania innym, niekulturalne zachowanie, ucieczka przed strachem, coś, co uzależnia



i może doprowadzić do zabójstwa lub samobójstwa, reakcja na własne problemy, picie alkoholu, wyzysk. Poszczególne kategorie odzwierciedlają najczęściej pojawiające się odpowiedzi pogrupowane tematycznie. Nieliczni uczniowie stwierdzili, że nie wiedzą co odpowiedzieć na pytanie, a jedna, że nie ma przemocy.

Kontynuując badanie służące poznaniu opinii uczniów postawiono otwarte pytanie: „Jakie działania należałoby podjąć, by zwiększyć bezpieczeństwo w Twojej szkole?” i uzyskano odpowiedzi takie jak: zamontowanie kamer w szkole i przed nią, wyostrenie dyżuru nauczycieli podczas każdej przerwy na korytarzach, w łazienkach oraz na boisku sportowym, zatrudnienie ochroniarza, zwiększenie ilości godzin wychowawczych na temat agresji, przemocy i ich konsekwencji, częstsze spotkania z policją i specjalistami z zakresu zapobiegania przemocy i agresji (w tym z pedagogiem szkolnym), zorganizowanie zajęć o bezpieczeństwie, zwiększenie kar za nieprzestrzeganie regulaminu szkoły i zaostrenie go, zwiększenie ilości zajęć integracyjnych dla uczniów w celu lepszego poznania i współpracy, zgłaszanie nauczycielom każdej niepokojącej sytuacji, zwiększenie dyscypliny wobec uczniów, obniżenie ocen z zachowania, usunięcie ze szkoły agresywnych uczniów, stosowanie kar cielesnych względem uczniów stosujących agresję, skuteczne egzekwowanie zakazu stosowania używek, zamykanie bram szkoły na czas przerw, więcej rozmów nauczycieli z uczniami, nie krytykowanie przez nauczycieli uczniów słabszych przy całej klasie, bo w konsekwencji prowadzi to do stosowania przemocy w celu obrony. Kolejność odpowiedzi wymieniona została zgodnie z częstotliwością występowania. Kilka osób (8) wskazało, że nie trzeba podejmować żadnych działań, bo w szkole jest bezpiecznie, natomiast nieliczni nie mieli zdania w badanej kwestii i zaznaczyli, iż nie wiedzą co należałoby zrobić. Jedna osoba stwierdziła, że w celu zwiększenia bezpieczeństwa należałoby nie przychodzić do szkoły.

Następnym zagadnieniem, które podjęto w ankiecie dla uczniów był temat używek. Przed badanymi postawiono pytanie o następującej treści: „Które z poniżej wymienionych to Twoim zdaniem używki?”. Otrzymane wyniki przedstawiono w tabeli i za pomocą opisu.

Odpowiedź	%	Liczba
papierosy	72%	198
alkohol	73%	200
narkotyki	75%	206

dopalacze	70%	191
inne	3%	7

Tabela 19. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Które z poniżej wymienionych to Twoim zdaniem używki?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 273 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).

Zdaniem badanych uczniów używki to: narkotyki – 75% wszystkich odpowiedzi, alkohol – 73%, papierosy – 72%, dopalacze – 70% i inne – 3%. W ostatniej kategorii badani wskazali odpowiedzi takie jak: kawa, kokaina, heroina, bicie się, wódka i marihuana.

Następnie zapytano uczniów o to, czy według nich używki są złe. Zebrane dane zaprezentowano poniżej.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	86%	234
nie	1%	2
nie mam zdania	13%	37

Tabela 20. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy według Ciebie zażywanie używek jest złe?”

Zgodnie z rozkładem odpowiedzi zdecydowana większość ankietowanych (86%) stwierdziła, że używki są złe, natomiast przeciwnego zdania był 1% badanych, z kolei 13% oznajmiło, że nie ma stanowiska w badanej kwestii (odpowiedź: nie mam zdania).

Następne pytanie z jakim spotkali się ankietowani brzmiało: „Czy kiedykolwiek próbowałeś/aś jakichś używek?”, a uzyskane dane umieszczono w Tabeli 21 i za pomocą opisu.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	18%	49
nie	82%	224



**Tabela 21. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy kiedykolwiek próbowałeś/aś jakichś używek?”**

82% uczniów zadeklarowało, iż nigdy nie próbowało żadnych używek, z kolei pozostałe 18% badanych zaznaczyło, że próbowało: papierosów, alkoholu, piwa i e-papierosów. Jedna osoba wskazała, że nieistotne jest to, czego próbowała.

Kolejno zapytano badanych o to, czy ich zdaniem używki są łatwo dostępne dla dzieci. Zebrane dane prezentuje Tabela 22 i załączony opis.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	18%	48
nie	37%	101
nie mam zdania	45%	124

**Tabela 22. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy według Ciebie używki są łatwo dostępne dla dzieci?”**

Wyniki wskazują, iż najwięcej spośród ankietowanych uczniów, bo 37% stwierdziło, że używki nie są łatwo dostępne dla dzieci, z kolei przeciwne zdanie wyraziło 18% badanych, a 45% nie miało zdania.

Kolejnym pytaniem skierowanym do ankietowanych było: „Czy chciałbyś/abyś uczestniczyć w zajęciach na temat używek?”

Odpowiedź	%	Liczba
tak	39%	107
nie	27%	73
nie mam zdania	34%	93

**Tabela 23. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy chciałbyś/abyś uczestniczyć w zajęciach na temat używek?”**

Na pytanie „Czy chciałbyś/abyś uczestniczyć w zajęciach na temat używek?” 39% uczniów odpowiedziało, że tak, 27% – nie, a 34% – nie miało zdania w podjętej kwestii.

Uszczegóławiając temat używek, kolejno zadano uczniom pytanie otwarte, które brzmiało: „Jak sądzisz, dlaczego dzieci nie powinny korzystać z używek?” Otrzymane odpowiedzi wymieniono zgodnie z częstotliwością występowania: używki powodują śmierć (przedwczesną), zatrucia i zachorowania na groźne choroby, szybko uzależniają, są szkodliwe i złe, negatywnie wpływają na organizm młodych ludzi, wyniszczają psychikę i ciało, pogarszają koncentrację i powodują agresję, są drogie, nie są przeznaczone dla dzieci, są nielegalne. Jedna osoba stwierdziła, że każdy ma swoje życie i może robić, co chce.

Po uzyskaniu opinii na temat używek zapytano uczniów, czym według nich są uzależnienia. Otrzymano różnorodne odpowiedzi, które zakwalifikowano do kategorii takich jak: silna chęć wykonywania jakiejś czynności cały czas, niemożność życia bez czegoś, nałóg, szkodliwy nawyk, coś złego, nadużywanie np. papierosów, narkotyków, alkoholu czy Internetu, choroba, zagrożenie, przyzwyczajenie, niebezpieczeństwo, brak pieniędzy na jedzenie, brak normalnego życia, zaburzenie zdrowia psychicznego, zatrucie organizmu, produkty zakaźne. Podobnie jak w przypadku wcześniejszego pytania, kolejność odpowiedzi wymieniona została zgodnie z częstotliwością występowania.

Po zidentyfikowaniu opinii badanych dotyczących agresji, przemocy oraz używek i uzależnień, kolejno podjęto tematykę sytuacji społeczno-rodzinnej uczniów. Pierwszym pytaniem z zakresu tej problematyki było: „Jak oceniasz swoje warunki mieszkaniowe?”

Odpowiedź	%	Liczba
dobrze	50%	137
przeciętne	47%	129
złe	3%	7

Tabela 24. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Jak oceniasz swoje warunki mieszkaniowe?”

Jak wskazują zebrane dane 50% ankietowanych uczniów ocenia swoje warunki mieszkaniowe jako dobre, 47% – przeciętne, natomiast 3% – złe.



Tabela 25 prezentuje odpowiedzi na pytanie „Czy zabierasz do szkoły śniadanie?”

Odpowiedź	%	Liczba
tak, zawsze	42%	115
tylko czasami	51%	140
nigdy	7%	18

Tabela 25. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy zabierasz do szkoły śniadanie?”

Na pytanie „Czy zabierasz do szkoły śniadanie?” większość, bo 51% badanych odpowiedziało, że tylko czasami, natomiast 42% – zawsze, a pozostałe 7% – nigdy.

Kolejno zapytano uczniów: „Czy rodzice dają Ci kieszonkowe?” Rozkład odpowiedzi przedstawia poniższa tabela i opis.

Odpowiedź	%	Liczba
tak, w każdym miesiącu	30%	82
tylko sporadycznie	61%	166
nigdy nie dają	9%	25

Tabela 26. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy rodzice dają Ci kieszonkowe?”

Zdecydowana większość badanych – 61% – zadeklarowała, że dostaje od rodziców kieszonkowe tylko sporadycznie, 30% – w każdym miesiącu, natomiast 9% – nigdy.

Następnie zapytano uczniów o to, czy w ich rodzinie brakuje pieniędzy na bieżące potrzeby (jedzenie, opłaty, przybory szkolne, ubrania itp.). Zebrane dane przedstawiono w tabeli i za pomocą opisu.

Odpowiedź	%	Liczba
tak	14%	39
nie	86%	234

**Tabela 27. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy w Twojej rodzinie brakuje pieniędzy na bieżące potrzeby (jedzenie, opłaty, przybory szkolne, ubrania itp.)?”**

86% badanych stwierdziło, że w ich rodzinach nie brakuje pieniędzy na bieżące potrzeby, natomiast przeciwnego zdania było pozostałe 14% odpowiadających uczniów.

Kolejnym pytaniem zadany osobom ankietowanym było: „Jakie są Twoje warunki do nauki?”

Odpowiedź	%	Liczba
mam własny pokój	39%	108
pokój dzielę z rodzeństwem	36%	98
mam wydzielone miejsce do nauki	22%	60
nie mam miejsca do nauki	3%	7

**Tabela 28. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Jakie są Twoje warunki do nauki?”**

39% badanych oznajmiło, że ma własny pokój do nauki, 36% – dzieli pokój z rodzeństwem, 22% – ma wydzielone miejsce do nauki, a 3% – nie ma miejsca do nauki.

Następne pytanie na jakie odpowiedzieli ankietowani uczniowie dotyczyło aktywności zawodowej ich rodziców. Zebrane dane zaprezentowano w Tabeli 29 i dalszym opisie.

Odpowiedź	%	Liczba
tak, oboje	56%	153
tylko mama	11%	29
tylko tata	26%	72
żaden z rodziców nie pracuje	7%	19

**Tabela 29. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy Twoi rodzice pracują?”**

56% uczniów zadeklarowało, iż oboje rodziców pracuje, 26% – pracuje tylko tata, 11% – pracuje tylko mama, 7% – żaden z rodziców nie pracuje.



Kolejne pytanie zadane osobom ankietowanym brzmiało: „Czy w Twojej rodzinie występuje któreś z wymienionych zjawisk?”

Odpowiedź	%	Liczba
alkoholizm	10%	27
bezrobocie	22%	60
ciężka choroba	12%	32
wielodzietność	16%	44
inne	2%	5
żadne z wymienionych zjawisk nie występuje	52%	143

Tabela 30. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy w Twojej rodzinie występuje któreś z wymienionych zjawisk?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 273 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).

Najczęstszym zjawiskiem występującym w rodzinach uczniów jest bezrobocie (22% wszystkich odpowiedzi), kolejno wielodzietność (16%), ciężka choroba (12%) i alkoholizm (10%). W kategorii inne zostało wymienione: nie wiem – nie jestem pewny (2%). Ponad połowa badanych (52%) zadeklarowała, iż w ich rodzinach nie występuje żadne z wymienionych zjawisk.

Kolejnym pytaniem skierowanym do uczniów było: „Czym według Ciebie jest ubóstwo?” Otrzymane odpowiedzi skategoryzowano do grup takich jak: brak pieniędzy na podstawowe artykuły, np. jedzenie czy ubrania, bieda, złe warunki mieszkaniowe, życie w nędzy, stan w którym nam czegoś lub wszystkiego brakuje, nieporządek, ciężka sytuacja rodzinna utożsamiana z alkoholizmem, brak samochodu, brak dobrych cech i wartości: szacunku i tolerancji dla innych. Kilkanaście osób oznajmiło, że nie wie czym jest ubóstwo, kilka, że nie ma zdania, natomiast jedna, że nie ma czegoś takiego jak ubóstwo. Kolejność odpowiedzi wymieniona została zgodnie z częstotliwością podawania ich przez badanych.

Następne pytanie, które zostało skierowane do ankietowanych uczniów dotyczyło tego, do kogo z pracowników szkoły zwróciliby się w trudnej sytuacji. Odpowiedzi przedstawiono poniżej.

Odpowiedź	%	Liczba
do nauczyciela	34%	94
do wychowawcy	75%	206
do pedagoga szkolnego	56%	153
do katechety/księdza	10%	28
do dyrektora	15%	41
do kogoś innego	5%	14

Tabela 31. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Do kogo z pracowników szkoły zwróciłbyś/abyś się w trudnej sytuacji?” (liczba odpowiedzi nie stanowi łącznie 273 (100%) ze względu na wielokrotność wyboru).

Jak wynika z danych w tabeli, zdecydowana większość ankietowanych wskazała, iż w trudnej sytuacji zwróciłaby się do wychowawcy – 75% odpowiedzi, kolejno do pedagoga szkolnego – 56%, do nauczyciela – 34%, do dyrektora – 15%, do katechety/księdza – 10%, natomiast do innych osób, nie wymienionych wcześniej, zwróciłoby się 5% uczniów. W ostatniej kategorii padły odpowiedzi takie jak: sąsiad, przyjaciel, dziadkowie, sprzątaczką szkolną, ktoś dorosły lub mama. Kilka osób wskazało, że do nikogo nie zwróciłoby się w trudnej sytuacji.

Ostatnie pytanie zadane osobom ankietowanym brzmiało: „Czy znasz instytucje, które wspierają rodzinę w trudnych sytuacjach?”

Odpowiedź	%	Liczba
tak	48%	130
nie	52%	143

Tabela 32. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy znasz instytucje, które wspierają rodzinę w trudnych sytuacjach?”



52% uczniów zadeklarowało, iż nie zna instytucji, które wspierają rodzinę w trudnych sytuacjach, a pozostałe 48% – zna takowe i tu wymienione zostały: MOPS, Caritas, powiatowe centrum pomocy rodzinie, sąd i fundacje.

#### **4.2 Interpretacja, wnioski i podsumowanie badań**

Po dokonaniu analizy wyników badań uczniów – podobnie jak w przypadku mieszkańców – sporządzono interpretację i wnioski, a kolejno przedstawiono główne spostrzeżenia.

- W badaniu wzięło udział 273 uczniów wśród których większość stanowiły dziewczęta – 53%, natomiast mniejszość – chłopcy – 47%.
- Liczebność uczniów w poszczególnych klasach biorących udział w ankietowaniu prezentuje się następująco: oddziały szkoły podstawowej stanowiły odpowiednio: klasa IV – 7% wszystkich badanych, klasa V – 19%, klasa VI – 22%, natomiast uczniowie szkoły gimnazjalnej: klasa I – 20%, klasa II – 15% i klasa III – 17% .
- 82% uczniów zadeklarowało, że czuje się bezpiecznie w swojej szkole, przeciwnego zdania było 3% ankietowanych, z kolei pozostałe 15% stwierdziło, że nie ma konkretnego stanowiska w tej kwestii (odpowiedź: nie mam zdania).
- Uczniowie zwykle udzielali więcej niż jednej odpowiedzi na pytanie o przejawy agresji, a najczęściej pojawiającymi się były: bicie, wskazane przez 61% uczniów, kolejno wyzywanie – 60%, kopanie – 44%, próby wyłudzenia pieniędzy – 40%, niszczenie cudzych rzeczy – 34%, wyśmiewanie – 33%, plucie – 29%, przeklinanie – 23%, inne – 3%, a w tej kategorii uczniowie wskazali psychiczne znęcanie się.
- 47% uczniów oznajmiło, że w ich szkole nie występuje zjawisko agresji, z kolei 21% uczniów wyraziło przeciwną opinię, która wskazuje na to, iż uczniowie dostrzegli w szkole agresję. Pozostałe 32% uczniów stwierdziło, że nie ma zdania w badanym temacie.
- Zdecydowana większość ankietowanych, bo 66% nie zna osób, które stosują agresję względem innych, natomiast przeciwne zdanie wyraziło pozostałe 34% uczniów.
- Większość ankietowanych będąc świadkiem agresywnego zachowania informuje kogoś dorosłego – odpowiedź wskazana przez 57% uczniów, z kolei 31% badanych zadeklarowało, iż próbuje załagodzić sytuację, a 12% – nie reaguje. Otrzymany rozkład odpowiedzi wskazuje na to, iż w sytuacji zaobserwowania agresji większość uczniów deklaruje aktywną postawę i gotowość podjęcia interwencji.

- Zdaniem uczniów do agresji najczęściej dochodzi: na podwórku – według 46% uczniów, w szkole – według 28%, w domu – według 14%, w innych miejscach takich jak: park, boisko, ulica, przystanek, placówka, pod sklepem, wiele różnych miejsc – łącznie według 19%. Część badanych (20%) wskazała, iż nie zaobserwowała nigdzie zjawiska agresji.

- Przemoc według uczniów to: bicie, wyzywanie, kopanie, nękanie, fizyczne bądź psychiczne znęcanie się nad słabszymi, dokuczanie innym, robienie komuś krzywdy, złe zachowanie, agresja względem innych, plucie, poniżanie, przeklinanie/wulgaryzmy, wyłudzenie pieniędzy, brak szacunku do innych, coś złego, zagrożenie, przezywanie, wyśmiewanie się z innych, niszczenie cudzej własności, popychanie, szarpanie, naruszanie dóbr osobistych i prywatności innych osób, groźby, brak szacunku do innych, nieświadome działanie pod wpływem środków odurzających, narzucanie swojego zdania innym, niekulturalne zachowanie, ucieczka przed strachem, coś, co uzależnia i może doprowadzić do zabójstwa lub samobójstwa, reakcja na własne problemy, picie alkoholu, wyzysk. Nieliczni uczniowie stwierdzili, że nie wiedzą co odpowiedzieć na pytanie, czym dla nich jest przemoc, a jedna, że nie ma przemocy. Łatwo konkludować, iż zjawisko przemocy jawi się uczniom w bardzo zróżnicowany sposób: utożsamiają je zarówno z aspektami fizycznymi, psychicznymi czy działaniem związanym z używkami.

- By zwiększyć bezpieczeństwo w szkole – zdaniem badanych uczniów – należałoby podjąć działania takie jak: zamontowanie kamer w szkole i przed nią, wyostrenie dyżuru nauczycieli podczas każdej przerwy na korytarzach, w łazienkach oraz na boisku sportowym, zatrudnienie ochroniarza, zwiększenie ilości godzin wychowawczych na temat agresji, przemocy i ich konsekwencji, częstsze spotkania z policją i specjalistami z zakresu zapobiegania przemocy i agresji (w tym pedagog szkolny), zorganizowanie zajęć o bezpieczeństwie, zwiększenie kar za nieprzestrzeganie regulaminu szkoły i zaostrenie go, zwiększenie ilości zajęć integracyjnych dla uczniów w celu lepszego poznania i współpracy, zgłaszanie nauczycielom każdej niepokojącej sytuacji, zwiększenie dyscypliny wobec uczniów, obniżenie ocen z zachowania, usunięcie ze szkoły agresywnych uczniów, stosowanie kar cielesnych względem uczniów stosujących agresję, skuteczne egzekwowanie zakazu stosowania używek, zamykanie bram szkoły na czas przerw, więcej rozmów nauczycieli z uczniami, nie krytykowanie przez nauczycieli uczniów słabszych przy całej klasie, bo w konsekwencji prowadzi to do stosowania przemocy w celu obrony. Kilka osób (8) wskazało, że nie trzeba podejmować



żadnych działań, bo w szkole jest bezpiecznie, natomiast nieliczni nie mieli zdania w badanej kwestii i zaznaczyli, iż nie wiedzą co należałoby zrobić. Jedna osoba stwierdziła, że w celu zwiększenia bezpieczeństwa należałoby nie przychodzić do szkoły.

- Zdaniem badanych uczniów używki to: narkotyki – 75% wszystkich odpowiedzi, alkohol – 73%, papierosy – 72%, dopalacze – 70% i inne – 3%. W ostatniej kategorii badani wskazali odpowiedzi takie jak: kawa, kokaina, heroina, bicie się, wódka i marihuana.

- Zdecydowana większość ankietowanych (86%) stwierdziła, iż zgadza się, że używki są złe, natomiast przeciwnego zdania był 1% badanych, z kolei 13% oznajmiło, że nie ma stanowiska w badanej kwestii.

- 82% uczniów zadeklarowało, iż nigdy nie próbowało żadnych używek, z kolei pozostałe 18% badanych zaznaczyło, że próbowało: papierosów, alkoholu, piwa i e-papierosów. Jedna osoba wskazała, że nieistotne jest to, czego próbowała.

- Najwięcej spośród ankietowanych uczniów, bo 37% stwierdziło, że używki nie są łatwo dostępne dla dzieci, z kolei przeciwną opinię wyraziło 18% badanych, a 45% nie miało zdania w tym temacie.

- Na pytanie „Czy chciałbyś/abyś uczestniczyć w zajęciach na temat używek?” 39% uczniów odpowiedziało, że tak, 27% – nie, a 34% – nie miało zdania w podjętej kwestii. Fakt, iż ponad 1/3 badanych wyraziła chęć partycypowania w spotkaniach podczas których podejmowana byłaby problematyka używek dobrze rokuje na przyszłość, bo stanowi „podatny grunt” do edukacji i wychowywania dzieci i młodzieży. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na to, iż wspomniane zajęcia dotyczą problemów z którymi na co dzień borykają się uczniowie współczesnych szkół. Proponowane działania – stanowiąc wyraz profilaktyki pierwszorzędowej – umożliwiają kształtowanie rozwoju psychospołecznego uczestników poprzez dostarczenie rzetelnej wiedzy i doskonalenie przydatnych umiejętności np. w zakresie tego, jak się nie uzależnić.

- Badani uczniowie sądzą, że dzieci nie powinny korzystać z używek, bo: używki powodują śmierć (przedwczesną), zatrucia i zachorowania na groźne choroby, szybko uzależniają, są szkodliwe i złe, negatywnie wpływają na organizm młodych ludzi, wyniszczają psychikę i ciało, pogarszają koncentrację i powodują agresję, są drogie, nie są przeznaczone dla dzieci, są nielegalne. Jedna osoba stwierdziła, że każdy ma swoje życie i może robić, co chce.

- Według uczniów uzależnienia to: silna chęć wykonywania jakiejś czynności cały czas, niemożność życia bez czegoś, nałóg, szkodliwy nawyk, coś złego, nadużywanie np. papierosów, narkotyków, alkoholu czy Internetu, choroba, zagrożenie, przyzwyczajenie, niebezpieczeństwo, brak pieniędzy na jedzenie, brak normalnego życia, zaburzenie zdrowia psychicznego, zatrucie organizmu, produkty zakaźne. Podobnie jak w przypadku wcześniejszego pytania, kolejność odpowiedzi wymieniona została zgodnie z częstotliwością występowania.

- 50% ankietowanych uczniów ocenia swoje warunki mieszkaniowe jako dobre, 47% – przeciętne, natomiast 3% – złe.

- 51% badanych zabiera do szkoły śniadanie, ale tylko czasami, 42% – zawsze, a pozostałe 7% – nigdy.

- Zdecydowana większość badanych – 61% – zadeklarowała, że dostaje od rodziców kieszonkowe, ale tylko sporadycznie, 30% – w każdym miesiącu, natomiast 9% – nigdy.

- 86% badanych stwierdziło, że w ich rodzinach nie brakuje pieniędzy na bieżące potrzeby, natomiast przeciwnego zdania było pozostałe 14% odpowiadających uczniów.

- 39% uczniów oznajmiło, że ma własny pokój do nauki, 36% – dzieli pokój z rodzeństwem, 22% – ma wydzielone miejsce do nauki, a 3% – nie ma miejsca do nauki.

- 56% badanych zadeklarowało, iż oboje rodziców pracuje, 26% – pracuje tylko tata, 11% – pracuje tylko mama, 7% – żaden z rodziców nie pracuje.

- Najczęstszym zjawiskiem występującym w rodzinach uczniów jest bezrobocie (22% wszystkich odpowiedzi), kolejno wielodzietność (16%), ciężka choroba (12%) i alkoholizm (10%). W kategorii inne zostało wymienione: nie wiem – nie jestem pewny (2%). Ponad połowa badanych (52%) zadeklarowała, iż w ich rodzinach nie występuje żadne z wymienionych zjawisk.

- Ubóstwo to według uczniów: brak pieniędzy na podstawowe artykuły, np. jedzenie czy ubrania, bieda, złe warunki mieszkaniowe, życie w nędzy, stan w którym nam czegoś lub wszystkiego brakuje, nieporządek, ciężka sytuacja rodzinna utożsamiana z alkoholizmem, brak samochodu, brak dobrych cech i wartości: szacunku i tolerancji dla innych. Kilkanaście osób oznajmiło, że nie wie czym jest ubóstwo, kilka, że nie ma zdania, natomiast jedna, że nie ma czegoś takiego jak ubóstwo.

- Zdecydowana większość ankietowanych wskazała, iż w trudnej sytuacji zwróciłaby się do wychowawcy – 75% odpowiedzi, kolejno do pedagoga szkolnego – 56%, do nauczyciela –



34%, do dyrektora – 15%, do katechety/księdza – 10%, natomiast do innych osób, nie wymienionych wcześniej, zwróciłoby się 5% uczniów. W ostatniej kategorii padły odpowiedzi takie jak: sąsiad, przyjaciel, dziadkowie, sprzątaczką szkolną, ktoś dorosły lub mama. Kilka osób wskazało, że do nikogo nie zwróciłoby się w trudnej sytuacji. Biorąc pod uwagę pracowników szkoły, największym zaufaniem wśród uczniów cieszy się wychowawca.

- 52% badanych zadeklarowało, iż nie zna instytucji, które wspierają rodzinę w trudnych sytuacjach, a pozostałe 48% – zna takowe i tu wymienione zostały: MOPS, Caritas, powiatowe centrum pomocy rodzinie, sąd i fundacje.

## V. Zadania programu

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem,
2. Udzielenie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej,
3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo - rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo wychowawczych i socjoterapeutycznych,
4. Wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii,
5. Pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontaktu socjalnego.
6. Zmniejszenie liczby młodzieży eksperymentującej z narkotykami.
7. Poszerzanie wiedzy młodzieży i dorosłych mieszkańców Miasta i Gminy Opatów na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych.
8. Doskonalenie wiedzy o szkodliwości substancji psychoaktywnych wśród kadry pracującej z dziećmi i młodzieżą.
9. Tworzenie warunków do ograniczenia kontaktu z substancjami psychoaktywnymi, zdrowy, bezpieczny styl życia, jako alternatywa do zachowań ryzykownych.

## VI. Sposób realizacji programu

Program realizuje Urząd Miasta i Gminy w Opatowie w następujący sposób:

1. Prowadzenie wśród młodzieży systematycznych działań zmniejszających eksperymentowanie z substancjami psychoaktywnymi poprzez:
  - organizowanie w środowiskach młodzieżowych happeningów, konkursów wiedzy o zagrożeniach jakie niosą substancje psychoaktywne, dystrybucja ulotek, promowanie liderów młodzieżowych, spektakle profilaktyczne,
  - corocznie prowadzenie badań ankietowych na tej samej grupie wiekowej,
  - prowadzenie zajęć warsztatowych z zakresu asertywności, zwiększania poczucia własnej wartości wśród młodzieży,
  - propagowanie zainteresowań, propagowanie zdrowego stylu życia jako dezaprobata dla zachowań ryzykownych
  - wspieranie alternatywnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież.
2. Zwiększanie wiedzy i świadomości rodziców , opiekunów o zagrożeniu narkomanią, poprzez wykorzystanie czasu w trakcie wywiadówek na:
  - prezentowaniu raportu z badań ankietowych, przez członków GKRPA
  - uczestnictwo w kampaniach społecznych.
  - Organizowanie masowych imprez rodzinnych , w czasie których propagowana jest wiedza o szkodliwości spożywania substancji psychoaktywnych,
  - organizowanie koncertów muzycznych jako podsumowanie działań profilaktycznych.
3. Strategia kształtowania umiejętności życiowych:
  - organizowanie, finansowanie i współfinansowanie szkoleń z zakresu przeciwdziałania narkomani i wczesnej interwencji dla kadry pracującej z dziećmi i młodzieżą.
4. Strategia alternatyw:
  - organizowanie i wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych służącym działaniom profilaktycznym promującym zdrowy styl życia w formie zajęć sportowych, terapeutycznych, świetlicowych.

PRZEWODNICZĄCY  
Rady Miejskiej w Opatowie

*Jacek Cheba*  
mgr Jacek Cheba